

2021-07-01 Keti Koti-Lezing 2021, Amsterdam

Inleiding

Titel van de lezing

Het onderwerp dat mij voor deze lezing gegeven is luidt:

Inclusiviteit en het tegengaan van racisme en uitsluiting; hoe actief is de Evangelische Broedergemeente?

In een gesprek met de organisatoren werden er nog wat trefwoorden bijgevoegd:

- Plannen van de EBG
- Op korte en langere termijn
- Het bespreekbaar maken van racisme

Ik grijp deze lezing niet als public relations voor de EBG aan - »Kijk hoe goed wij het doen« maar, het wordt ook niet ingezet als afrekenen met de fouten die (lang geleden en in onze generatie) zijn gemaakt.

Het gaat voor mij nog steeds om een gezamenlijke zoektocht: *Hoe kunnen wij, als Evangelische Broedergemeente, een gemeenschap zijn van waarlijk vrije zusters en broeders?*

Uit de Kerkorde van de Unitas Fratrum

Ik wil beginnen bij de grondslagen: De Kerkorde van de wereldwijde Broedergemeente formuleert vrij duidelijk de opdracht van de kerk van Jezus Christus t.o.v. racisme, uitsluiting en discriminatie:

§ 7 (Grondslag van de Uniteit)

De Kerk van Jezus Christus is ondanks alle verschillen tussen man en vrouw, tussen arm en rijk en tussen mensen van verschillende etnische afkomst één in de Heer. De Broeder-Uniteit erkent geen onderscheid tussen hen die één zijn in de Heer. Wij zijn geroepen om ervan te getuigen dat God in Jezus Christus zijn volk uit alle volkeren en talen verzamelt en in één lichaam samenvoegt en dat Hij de zondaren onder het kruis vergeeft en hen tot elkaar brengt. Wij bestrijden elke discriminatie in ons midden op grond van etnische afkomst, geslacht of maatschappelijke positie; en wij beschouwen het als een gebod van de Heer om dit in het openbaar te belijden en met woord en daad te tonen dat wij broeders en zusters in Christus zijn.

Mooie woorden. Maar ze moeten met leven gevuld worden in onze kerk.

Ik wil vandaag samen met u erover nadenken, wat ons helpt op die weg en waar de struikelblokken liggen.

Actuele maatschappelijke situatie

Op de weg, die wij zoeken, zijn wij niet alleen. Juist in de laatste maanden is er in de samenleving van alles en nog wat gebeurt wat onze eigen zoektocht en haar tempo mede bepaalt:

- Door de dood van George Floyd heeft de beweging »Black Lives Matter« nieuwe vaart genomen.
- De beperkingen i.v.m. Corona hebben ons verlamd, maar nu nemen de beperkingen af, er is meer mogelijk (aan fysieke ontmoetingen) en we merken dat mensen de draad van verschillende processen weer willen oppakken.

- In de laatste maanden neemt het bewustzijn voor het slavernijverleden in vele geledingen van de samenleving toe o.a. in de aanloop naar 150 jaar »echte« afschaffing van de slavernij in 2023.

Actuele ontwikkelingen in de oecumene

Voordat ik naar de ontwikkelingen in de EBG overstap, een korte blik in de oecumene – de gemeenschap van kerken waar wij in meewerken.

- De gezamenlijke werkgroep »Heilzame verwerking van het slavernijverleden voor wit en zwart«, samenwerking EBG Amsterdam – Evangelisch - Lutherse Gemeente Amsterdam - NiNsee), heeft het onderwerp niet alleen op de agenda van de betrokken kerken gezet, maar ook op de agenda van de landelijke Raad van Kerken.
- Al tijdens de heidagen voor een nieuwe beleidsperiode van de Raad van Kerken Nederland is over een proces tot bewustwording van Black Lives Matter en racisme gesproken.
- De vertegenwoordigers van de EBG en basisbeweging in de plenaire Raad hebben inmiddels een voorstel ingebracht om in de Raad een drietal bespreekmomenten te beleggen over racisme, slavernijverleden en witte dominantie.
- Ook wereldwijd heeft het thema in de oecumene weer aan prioriteit gewonnen. Zo heeft de Wereldraad van Kerken een nieuw proces op gang gebracht, dat ook tijdens de aankomende Algemene Vergadering 2022 in Karlsruhe een rol zal spelen.

Situatie van de ECP

Maar, onze zoektocht wordt ook door ontwikkelingen binnen de EBG bepaald. Onze kerkprovincie heeft de afgelopen 100 jaar grote veranderingen ondergaan:

- De ECP is de moederprovincie van de wereldwijde Broedergemeente, hier is het allemaal begonnen. En we vieren dat in 2022 met het 300^e jubileum van Herrnhut.
- Het Provinciaal Bestuur is de opvolger van de "Unitätsältestenkonferenz" (ooit de leiding van de wereldwijde Broedergemeente en haar zending) en dat legt een historische verantwoording op onze schouders, ook al zijn we vandaag de dag alleen nog verantwoordelijk voor onze kerkprovincie.
- Inmiddels zijn we één van de kleine provincies van de Unitas Fratrum, onze invloed wereldwijd wordt minder.
- Onze provincie zelf is na de 2e Wereldoorlog sterk veranderd
 - een deel van onze economische basis is na de oorlog verloren gegaan,
 - er was een tijd van scheiding tussen Oost en West en in 1989 een hereniging van inmiddels veranderde regio's
 - we zijn sinds 60 jaar op weg van een witte, Duitse kerk naar een Europese kerk met leden in acht Europese landen, waaronder een groot aantal Nederlandse leden met een Surinaamse achtergrond
 - tegelijkertijd neemt het aantal leden in Duitsland en Nederland duidelijk af.

Actuele processen in de EBG

Wat hebben we als EBG de laatste jaren gedaan?

- Achter ons liggen de conferenties van **2012** in Mennorode en **2019** in Mariënkroon. Beide conferenties waren voor de hele kerkprovincie bestemd maar werden voornamelijk bezocht door deelnemers uit Nederland en Duitsland. Terwijl in 2012 het accent vooral op de geschiedenis van de EBG m.b.t. het slavernijverleden lag, ging het in 2019 juist om de vraag: wat moet gebeuren, dat wij een kerk van waarlijk vrije zusters en broeders worden
- **2013** heeft het Provinciaal Bestuur vanwege onze geschiedenis een verklaring aangeboden aan de leden waarin excuses werden gemaakt voor het slavernijverleden en een aantal taken werden benoemd.

- **2019** heb ik deze taken tijdens het symposium van de werkgroep »Heilzame verwerking ...« opnieuw benoemd:
 - Historisch onderzoek
 - Evaluatie theologische tradities
 - Herschikking van de structuren
- **2020** hebben wij een verklaring uitgegeven bij de dood van George Floyd en de Black Lives Matter beweging waar we aansloten bij dat wat de Noord-Amerikaanse zusters en broeders hebben gezegd aangegeven.
- **2021** hebben wij een nieuwe stuurgroep “slavernijverleden” ingezet die met de resultaten van Mariënkroon aan de slag gaat. Een subgroep “historisch onderzoek” is al aan het werk.

Als ik hier naar kijk lijkt het erop, alsof wij om de paar jaar een grote conferentie organiseren of een verklaring uitgeven, maar dat in de tussentijd niet veel gebeurt. Dit verwijt hebben wij ook al gehad van sommige leden. En het is waar: processen zijn complex en duren vaak lang – ook omdat het een zoektocht is.

Aan de andere kant zijn er gedurende de laatste jaren wel ontwikkelingen gestimuleerd en doorgevoerd, die in de richting van meer participatie van alle groepen in onze kerkprovincie gaan:

- Onze Europese Synode is duidelijk minder Duits geworden. Wij hebben de sleutel voor de vertegenwoordiging van de gemeenten veranderd. Het aantal afgevaardigden per gemeente wordt nu berekend op basis van het aantal kiesgerechtigde leden. En dat zorgt voor een betere vertegenwoordiging van de grote Nederlandse gemeenten.
- De Intersynodale Commissies die een belangrijk deel van het synodewerk doen – omdat de Synode maar om de twee jaar bij elkaar komt, zijn duidelijk meer divers qua samenstelling geworden.
- Wij hebben voor het eerst in de geschiedenis niet alleen een aantal theologische studenten met een Surinaamse achtergrond, maar ook één vicaris.
- De EBG Nederland heeft een proces op gang geïnitieerd om gesprekken over inclusiviteit op gang te brengen. Daarbij stond niet (alleen) de inclusiviteit van zwart en wit in het middelpunt, maar ook andere mechanismes van uitsluiting en de wens naar inclusie: o.a. seksuele geaardheid, jong en oud, bewaarders en vernieuwers. Door de pandemie gedwongen is daarmee een digitaal gespreksformat ontstaan - *EBGinGesprek* - dat voor veel interesse binnen en buiten onze kerk heeft gezorgd.

Struikelblokken op weg naar inclusiviteit

Maar er zijn ook struikelblokken voor inclusiviteit op alle niveaus, die ons dwingen principiële vragen te stellen aan onze kerkcultuur:

Ik wil twee voorbeelden noemen:

- Voor de verkiezing in het **Provinciaal Bestuur** (PB) is formeel niet meer gevraagd dan dat iemand kiesgerechtigd lid is van de EBG. Het PB zelf bemoeit zich (uit democratische overwegingen) zo weinig mogelijk met de voordracht van nieuwe leden. Tijdens een van de uitzendingen van *EBGinGesprek* en in een gesprek met de collega's van het Provinciaal Bestuur van de EBG in Suriname, werd de opmerking gemaakt, dat het feit, dat je alleen lid van het PB kunt worden als je fulltime beschikbaar bent een struikelblok zou kunnen zijn voor leden met een Surinaamse achtergrond:
 - Wat als je na 6 jaar niet herkozen wordt? Vind je dan wel weer een baan die voldoet aan jouw kwalificaties? En is deze stap niet juist voor mensen met een migratieachtergrond moeilijker te zetten?

- Aan de andere kant: er zijn goede redenen voor dit model en de Synode heeft alternatieve modellen tot nu toe altijd afgewezen.
- Voor de functie van **predikant** vraagt onze kerkprovincie een academische studie op masterniveau. Dat geldt voor alle groepen binnen de ECP en er zijn voor mij nog steeds goede redenen om dat vast te houden, omdat we juist in deze tijd predikanten nodig hebben die in gesprek kunnen gaan met alle maatschappelijke groepen en organisaties en daarbij ook serieus genomen dienen te worden. Maar tijdens dezelfde uitzending van *EBGinGesprek* werd erop gewezen, dat *pupil of colour* in Nederland nog steeds minder doorstromen naar het VWO en daardoor maatschappelijke uitsluitingsmechanismen ook tot uitsluiting in de EBG kunnen leiden.

Mij lijkt, dat we hierover vooral het gesprek moeten voeren en dat we actief moeten zoeken naar creatieve oplossingen die van onze tijd zijn.

Duidelijk is: Wij hebben een opdracht vanuit onze Kerkorde, maar meer nog vanuit het evangelie - om te werken aan een kerk én een wereld zonder racisme en uitsluiting. En daar mogen we op aangesproken worden.

Er komt nog iets bij:

Terwijl de onderwerpen van deze lezing in de EBG in Nederland duidelijk op de agenda staan, is het in Duitsland en de andere regio's van de ECP soms moeilijk om zusters en broeders ervan bewust te maken dat deze onderwerpen ook in de eigen kerk spelen.

Plannen voor de korte en middellange termijn

Wat staat ons te doen in de komende jaren?

- In het najaar willen wij een proces beginnen om na te denken hoe wij meer kandidaten kunnen vinden voor de functie van predikant ook uit de Nederlands-Surinaamse gemeenschap.
- 2023 vinden weer Synodeverkiezingen plaats. Het is nu reeds tijd om erover na te denken, hoe wij tot een betere vertegenwoordiging van de Surinaams-Nederlandse gemeenten op de Synode kunnen komen. Daarvoor hebben we wel meer betalende leden nodig.
- Uiterlijk 2026 komt in het Provinciaal Bestuur (PB) weer de plaats voor het PB-lid vrij dat verantwoordelijk is voor de gemeenten, medewerkers en instellingen in Nederland. Het zou goed zijn als de Centrale Raad erover nadenkt, welke processen op gang gebracht moeten worden om leden binnen de Nederlands-Surinaamse gemeenten te bemoedigen zich kandidaat te stellen voor de leiding van onze provincie.
- En een laatste punt: een van de wensen, die tijdens de laatste conferentie in Mariënkroon is geuit, is dat er meer momenten van ontmoeting zouden moeten komen tussen zusters en broeders uit alle delen van onze kerkprovincie. Misschien kunnen ook daar de nieuwe digitale vaardigheden die we tijdens de pandemie moesten verwerven helpen. De jeugd heeft in elk geval voor 2022 een Europees festival gepland dat fysiek plaats moet vinden.

We zij er niet. Er is nog veel te doen.

Maar als we met zijn allen actief blijven heb ik goede hoop dat we er zullen komen: een kerk van waarlijk vrije zusters en broeders.

Ik dank u voor uw aandacht.

Amsterdam, 1 juli 2021
Johannes Welschen